

KONCEPT ZÁŽITKOVÉHO UČENÍ JAKO MODERNÍ TREND SOUČASNÉ PEDAGOGIKY

Ludmila Rumanová¹, Helena Zelníčková¹, David Vorel¹

¹Vysoká škola DTI – DTI University, Sládkovičova 533/20, 018 41 Dubnica nad Váhom, Slovenská republika

Abstrakt

Příspěvek řeší zážitkové učení jako moderní prostředek edukace mládeže a dospívajících. Zážitkové učení rozvíjí celistvě osobnost žáků a podporuje adaptaci jedince v nestandardních situacích. Rovněž podporuje podnikavé kompetence žáků a podporuje adaptabilitu jedince. Pracuje s emocemi a vytváří prostor pro sociální učení jedinců. Prožitkem jsou vytvořeny v paměti jedinečné otisky. Získané vědomosti jsou fixovány v paměti pevněji než vědomosti, které jsou získány teoretickým studiem. Zážitkové studium tak otevírá cestu, jak cíleně rozvíjet kognitivní i senzomotorické dovednosti u žáků.

V rámci příspěvku je provedena studie, která zkoumá úroveň senzomotorických dovedností u žáků a jejich preference v oblasti zážitkového učení.

Klíčová slova: pedagogika, zážitek, edukace, dovednosti, žák

Abstract

THE CONCEPT OF EXPERIENTIAL LEARNING AS A MODERN TREND OF CONTEMPORARY PEDAGOGY

The contribution deals with experiential learning as a modern means of educating youth and adolescents. Experiential learning develops the personality of students as a whole and supports individual adaptation in non-standard situations. It also supports the entrepreneurial competence of pupils and supports the adaptability of the unit. It works with emotions and creates space for social learning of individuals. The experience creates unique imprints in the individual's memory. Acquired knowledge is more firmly fixed in memory than knowledge that is obtained through theoretical study. Experiential learning thus opens the way to targeted development of cognitive and sensorimotor skills in students.

As part of the contribution, a study is carried out that examines the level of sensorimotor skills in students and their preferences in the field of experiential learning.

Keywords: Pedagogy, Experience, Education, Skills, Student

1. ÚVOD

V posledních letech se stále více poukazuje na encyklopedický způsob vyučování, který převládá v našem školství. Úsilím více odborníků je uplatňování rozmanitých aktivit, samostatnosti a tvořivosti žáků. Jsme zahlceni množstvím informací, kde většinu z nich nejsme schopni ani jen krátkodobě udržet v paměti. A právě proto je třeba vzdělávat jiným způsobem - zážitkem.

Takovým aktivním poznáváním lze přispět ke snazšímu a trvalejšímu osvojování znalostí. Do popředí se také dostává názor, že hnací silou učení jsou emoce. Jedním z takových modelů učení je metoda zážitkového učení. Zážitkovému učení, jeho vymezení a aplikaci se věnovali mnozí odborníci.

Činčera (2007) v tomto směru tvrdí a vychází z teorie, že „lidé se nejlépe učí z vlastních zkušeností, pokud tyto nejsou destruktivního charakteru a jsou zpětně správně pochopeny.“ Při takovém chápání dochází k přímé interakci s věcmi, přírodou a dalšími osobami, které následně přinášejí změny v chování a interpretaci toho, co člověk prožil, zažil. Zážitkové učení můžeme chápat jako učení založené na participaci, kooperaci, kreativité a aktivním učení založeném na zážitku a zkušenosti, které vede k pozitivnímu hodnocení sebe a jiných. Zážitkové učení vychází z vlastní aktivity, při které se získává zážitek. Čím více energie je vynaloženo na nějakou činnost, tím je i zážitek intenzivnější a zapamatovatelnější. Ovšem samotný zážitek nestačí k tomu, aby se člověk něco naučil.

2. CÍLE

Hlavním cílem příspěvku je popsat zážitkové učení a jeho aplikaci v praxi. V rámci empirické části příspěvku je realizován výzkum na vybrané střední odborné škole v Brně, konkrétně na Střední škole informatiky, poštovníctví a finančnictví. Výzkum je zaměřen na zájem žáků o Mezinárodní cenu vévody z Edinburghu. Současně je od žáků zjišťováno, na jaké úrovni mají zkušenosti s pobytem v přírodě a do kterých zážitkových programů či aktivit byli již v minulosti zapojeni.

3. ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA A VÝZNAM ZÁŽITKOVÉHO UČENÍ V ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ STŘEDOŠKOLÁKŮ

Zážitková pedagogika představuje vzdělávací koncept, který je založen na přesvědčení, že člověk vstřebává a upevňuje nabyté znalosti lépe, pokud do procesu učení zapojí i emoce a vlastní zkušenost. Cílem zážitkové pedagogiky je prostřednic-

tví prožitku schopnost vžít se do pocitů a rolí ostatních, umožňuje tak žákům přežít atmosféru dané situace a uvědomění si vlastních emocí (Strouhal, 2016).

Na samotném začátku vždy stojí záměr. Tedy to, co chceme předat žákům (poselství, význam). Je to proces precizního plánování programu a intenzivního věnování se mu tak, aby žákům přinesl požadovaný efekt a výsledek. Tento způsob vzdělávání je zaměřen na sebezpoznání a sebereflexi a na budování společenských vztahů. Žáci se tak naučí pracovat v týmu, asertivitě, toleranci a kritickém myšlení. Vlastní prožívání je velmi důležitý atribut, neboť nabízí žákům uchopení jakékoli problematiky v porovnání s klasickou výukou. Navíc si díky zapojení více smyslů a silné emoci dokážou nové informace lépe zapamatovat (Hanuš & Chytilová, 2009).

Zážitková pedagogika představuje vzdělávací koncept, který je založen na přesvědčení, že člověk vstřebává a upevňuje nabyté znalosti lépe, pokud do procesu učení zapojí i emoce a vlastní zkušenost. Cílem zážitkové pedagogiky je prostřednictvím prožitku schopnost vžít se do pocitů a rolí ostatních, umožňuje tak žákům přežít atmosféru dané situace a uvědomění si vlastních emocí.

Důležitou částí po každém prožitém zážitku je reflexe. Měla by jít do hloubky a pomoci žákům pochopit, jak daná aktivita souvisí s reálným životem či vědomostmi a učivem. Zabývá se také emocemi, které během aktivity děti cítily.

Díky tomu žáci poznávají sami sebe, svou roli ve společnosti a mohou rozvíjet schopnosti správně reagovat v běžných i nečekaných životních situacích (Sieglová, 2019). Pojem zážitková pedagogika není u nás nový, avšak v porovnání například s Českem má určité nedostatky. Při porovnání obou terminologií můžeme narazit na pojem „prožitek“, který ve slovenské terminologii můžeme chápat jako vývojově prožitou věc nebo názor. Tento termín v takovém chápání je uváděn pouze jako synonymum k pojmu zážitek. Ve slovenské terminologii se používá pojem zážitek, prožívání (Orosová, 2020). Přežitek ve vztahu k zážitkové pedagogice můžeme chápat jako intenzivní způsob žití, událost, která se odlišuje od běžného života, proniká-li do minulosti, stává se zážitkem. Zážitková pedagogika tak klade důraz na přežitek, zážitek, zkušenost, tedy v cíleně plánovaných a uváděných situacích. Celý proces je následně po celou dobu trvání zpracováván ve snaze dosáhnout co největšího rozvojového potenciálu. Tímto se celá zážitková pedagogika vyznačuje svojí jedinečností a originalitou. Cílem zážitkové pedagogiky je rozvoj jedince, rozvoj osobnosti v nejrůznějších dimenzích a aspektech.

Autoři Hanuš & Chytilová (2009) uvádějí tyto znaky zážitku: jedinečnost, nenahraditelnost, individuálnost a s ní spojená nepřenositelnost na jinou osobu. Individuálnost prožitku, jelikož každý prožívá danou situaci jinak, podle sebe, na základě individuálně rozvinutých složek osobnosti a předchozích zkušeností. Při zážitkových aktivitách jde také o překonání zóny komfortu tak, aby se prostřednictvím správně zvoleného a připraveného programu žák naučil překonávat sebe sama. Komplexnost při získávání prožitku. Přežití lze zažít na racionální či emocionální komplexnosti a nenahraditelnost v lidském životě.

V tomto směru působení se jedná o systémové chápání pedagogiky, která se snaží působit na celého člověka, včetně jeho emocionální složky. Zážitkové učení se tedy vyznačuje zapojením celého člověka, zapojením předchozích zkušeností a následným zpracováním nové zkušenosti, zážitku. V této souvislosti můžeme zmínit Kolbovo schéma cyklu zážitkového učení, ve kterém dochází ke zkušenostem, jež jsou pro účastníka učení zároveň i výzvou. Zážitkové učení představuje konkrétní způsob učení (se) žáků v rámci vyučování, kdy se u žáků vyvolává zážitek na základě určité zkušenosti. Následně se s ním pracuje, dokud nedojde u žáka k požadovanému výsledku. Při zážitkovém učení má svou roli i učitel. Jeho úloha je facilitovat proces výchovy a vzdělávání (Strouhal, 2016). Kolbův systém učení se nachází na Obrázku 1.

3.1 Kognitivní strategie

Kognitivní učební strategie umožňují žákovi manipulovat s informacemi prostřednictvím analýzy, syntézy, indukce a dedukce na úrovni kreativní. Zároveň pomáhají žákovi dosáhnout určitého cíle,

jako například porozumět učebnímu textu. Tyto strategie objasňují lidské učení z modelů poznávacích procesů, které člověk přijímá a zpracovává informace (Zahatňanská, Kušnířová, 2017).

Kognitivní taxonomie podle Zeliny (2018) představují most mezi tradičním vyučováním a mezi kognitivně chápaným vyučováním, jehož základ tvoří rozvíjení myšlení, řešení problémů, poznávání jednotlivých kognitivních procesů a funkcí.

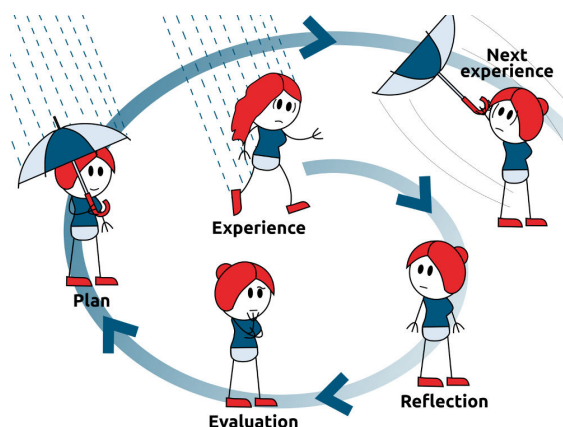
3.2 Emocionální, sociální strategie ve vztahu k myšlenkám zážitkové pedagogiky

Emocionální strategie jsou založeny na citovém vztahu žáka ke škole, učení, poznávání, učitelům, spolužákům apod. V podstatě jde o to, aby žák prožíval radost, zároveň pozitivní emoce při učení, při činnostech ve škole, měl zájem o učení.

Sociální strategie jsou zaměřeny na adaptaci jednotlivce v sociálním prostředí, jeho poznávání, posuzování, kooperování s ním, čímž se stává jeho efektivním členem. Mezi sociální strategie lze zařadit: Situační metody, které představují sociální a antisociální situace. Jejich princip spočívá v konfrontaci účastníků výchovného procesu s konkrétní situací, která představuje problém (Jirásek, 2019).

4. MEZINÁRODNÍ CENA VÉVODY Z EDINBURGHU – STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA

Mezinárodní cena vévody z Edinburghu byla založena v roce 1956 princem Philipem, který byl manželem královny Alžběty. Mezinárodní cena vévody z Edinburghu (DoFe) je určena pro věkovou skupinu 14–24 let. Mezinárodní cena vévody



Obrázek 1: Kolbův systém učení
Zdroj: PrPom (2022)

z Edinburghu a má v České republice 27letou tradici. Každoročně se zapojí více než 500 účastníků. Hlavním cílem DofE je působit na celou osobnost žáka a připravit ho na budoucí výzvy, které ho v životě čekají.

Účastníci si volí ze tří možných úrovní, které jsou rozčleněny dle délky trvání programu a dle věku účastníků.

Bronzová úroveň trvá 6 měsíců a je určena žákům od 14 let, stříbrná úroveň trvá 6–12 měsíců a je určena účastníkům od 15 let. Zlatá úroveň trvá 12–18 měsíců a je pro účastníky od 16 let.

Účastník v rámci zvolené úrovně plní úkoly ve třech oblastech – dobrovolnictví, pohyb a dovednost. Plnění těchto aktivit zaznamenává v aplikaci ORB, kde jeho činnost kontroluje vedoucí. Účastník si sám za pomoci vedoucího volí své osobní cíle.

Po splnění všech tří oblastí jsou sestavovány týmy, které si procházejí expedičním výcvikem. Po expedičním výcviku přichází na řadu cvičná expedice (1 den) pod dohledem vedoucích. Poté se mohou účastníci zapojit do tematicky zaměřené expedice, jejíž délka je dle zvolené úrovně DofE.

Vyvrcholením celé Mezinárodní ceny vévody z Edinburghu je slavnostní předání mezinárodního certifikátu, který je celosvětově uznávaný na univerzitách či zaměstnavateli (The Duke of Edinburgh's International Award Czech republic, 2020).

5. METODOLOGIE

V rámci příspěvku jsme zpracovali studii na Střední škole informatiky, poštovníctví a finančnictví. Výzkum je zaměřen na zájem žáků o Mezinárodní cenu vévody z Edinburghu a jejich zkušenosti s pobytem v přírodě. Mezinárodní cena vévody z Edinburghu byla žákům nabídnuta v červnu 2022.

Pro realizaci výzkumu jsme zvolili dotazník. Výzkumu se zúčastnilo celkem 122 žáků druhých ročníků. Dotazník byl strukturován do tří oblastí. První oblast je zaměřena na zkušenosti se zážitkovou pedagogikou, druhá část sleduje samotný zájem žáků o zážitkovou pedagogiku. Třetí sledovanou oblastí byla zkušenost s pobyty v přírodě u respondentů.

Dotazník obsahoval celkem 20 otázek. První část dotazníku byla zaměřena na osobní údaje respondentů (věk, ročník, studovaný obor). Druhá část dotazníku byla zaměřena na předešlé zkušenosti respondentů se zážitkovým učením, třetí část dotazníku byla zaměřena na zájem o zážitkovou pedagogiku, konkrétně o Mezinárodní cenu

vévody z Edinburghu a na zkušenosti s pobyty v přírodě.

6. EMPIRICKÁ ČÁST

Výzkumu se zúčastnilo celkem 122 respondentů z vybrané střední školy. Respondenti jsou žáky druhých ročníků. Výzkumu se zúčastnilo celkem 70 mužů a 52 žen. Výzkum je realizován na vybrané škole z důvodu sondáže, zda se ve vybrané škole objeví zájemci o Cenu vévody z Edinburghu. Dotazník, který byl zvolen pro předvýzkum, bude využit na dalších středních odborných školách v Jihomoravském kraji.

Poté budou dotazníky vyhodnoceny a na střední odborné školy, kde se najdou zájemci o Mezinárodní cenu vévody z Edinburghu, bude distribuován dotazník, který bude sledovat vliv na osobnost žáků, kteří jsou zapojeni do Ceny vévody z Edinburghu.

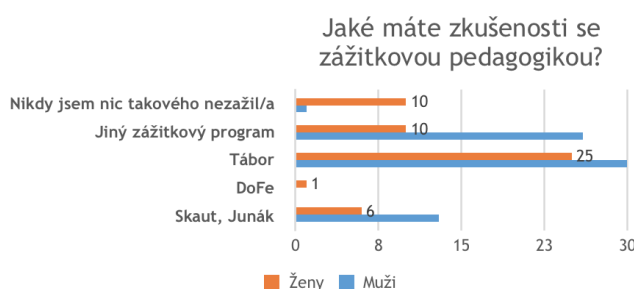
6.1 Předchozí zkušenosti respondentů se zážitkovou pedagogikou

V položce dotazníku byly zjišťovány předešlé zkušenosti s různými zážitkovými programy. Možnosti odpovědi v dotazníku byly koncipovány tak, aby pro výběr možností byly voleny nejčastější možnosti, kdy respondenti přicházejí do kontaktu se zážitkovou pedagogikou. Celkem 13 mužů (10,6 %) a 6 žen (4,9 %) uvedlo, že mají zkušenosti s Junákem nebo Skautem. Mezinárodní cenu vévody z Edinburghu absolvovala 1 respondentka (0,80 %). Zkušenosti s táborem uvedlo celkem 30 (24,7 %) mužů a 25 žen (20,5 %). Žádnou formu zážitkového programu uvedl 1 muž (0,80 %) a 10 žen (8,2 %). Jiné zážitkové programy mimo výčet uvedených v dotazníku uvedlo celkem 26 mužů (21,3 %) a 10 žen (8,2 %).

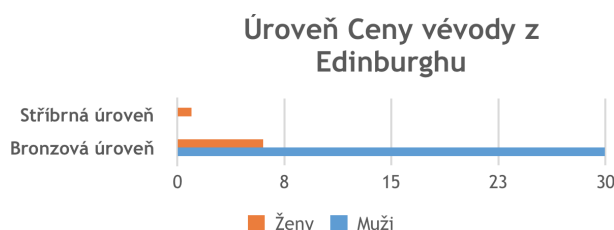
Vyhodnocená data ukazují na pozitivní trend, kdy respondenti mají zkušenosti se zážitkovým učením. Vyhodnocení oblasti 1 se nachází v Grafu 1.

6.2 Zapojíte se do programu Ceny vévody z Edinburghu?

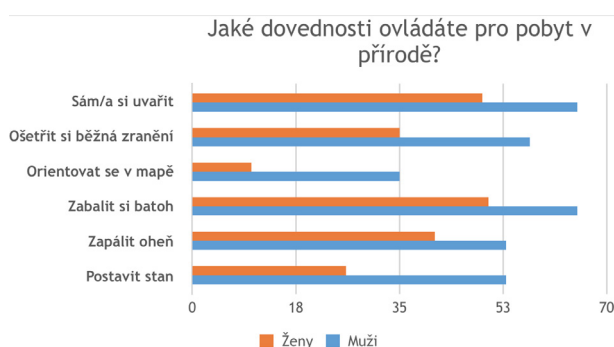
Ve druhé oblasti respondenti odpovídali na otázku, zda se zapojí do programu Cena vévody z Edinburghu. Celkem 85 respondentů uvedlo, že o program nemají zájem. Důvodem může být zaměření respondentů na studium či jiné aktivity. Celkem 37 respondentů uvedlo, že by se do programu Mezinárodní cena vévody z Edinburghu, která se bude realizovat na půdě školy,



Graf I: Zkušenosti se zážitkovou pedagogikou u respondentů



Graf II: Úroveň Ceny vévody z Edinburghu



Graf III: Jaké dovednosti ovládáte pro pobyt v přírodě?

mají zájem, nebo uvažují, že by se do programu zapojili. Z toho je 30 mužů a 7 žen.

Vzhledem k tomu, že si lze vybrat v Mezinárodní ceně vévody z Edinburghu vybrat celkem ze tří úrovní, které žáci plní, bylo následně zjišťováno, o kterou úroveň mají žáci zájem. Celkem 30 mužů a 6 žen má zájem o zapojení do bronzové úrovně. O stříbrnou úroveň projevila zájem 1 žena. Souhrnné výsledky jsou zobrazeny v Grafu č. 2.

6.3 Jaké dovednosti potřebné pro pobyt v přírodě ovládáte?

V poslední oblasti byly sledovány dovednosti respondentů, které jim umožňují fyzické přežití v přírodě. Otázka nebyla povinná a respondenti mohli volit více odpovědí. Bylo získáno celkem 539 odpovědí. Celkem 65 mužů a 49 žen uvedlo,

že se domnívají, že si sami uvaří během pobytu v přírodě. Ošetřit si běžná zranění zvládne 57 mužů a 35 žen. Orientovat se v mapě bez možnosti připojení na internet zvládne celkem 35 mužů a 10 žen. Batoh si umí zabalit 65 mužů a 50 žen. Rozdělat oheň v přírodě by umělo 53 mužů a 41 žen. Postavit stan zvládne 53 mužů a 26 žen. Souhrnné výsledky jsou uvedeny v Grafu č. 3.

7. DISKUZE

Po vyhodnocení získaných dat bylo zjištěno, že žáci mají na vybrané škole zájem o zážitkovou pedagogiku. Konkrétně o Cenu vévody z Edinburghu. Velmi pozitivní zprávou je, že většina žáků již v minulosti přišla se zážitkovou pedagogikou do kontaktu. Význam zážitkové pedagogiky stoupá i po dlouhodobé distanční výuce,

kdy respondenti byli po dlouhou dobu v sociální izolaci.

Velmi pozitivním trendem je i široká paleta dovedností, kterou respondenti ovládají pro přežití v přírodě, což je jedním z klíčových faktorů, které

jim pak při expedicích v rámci Mezinárodní ceny vévody z Edinburghu pomáhají.

Je nutné si uvědomit, že právě zážitková pedagogika pomáhá budoucí generaci k přizpůsobení se neustále se měnícím podmínkám.

ZÁVĚR

Zážitkové učení motivuje žáka k učení, obohacuje ho o konkrétní zkušenosti a zážitky, které jsou úzce propojeny. Žák je tak aktivní součástí vyučování a prostřednictvím něj lze uspokojit některé potřeby jako je přijetí okolím, zážitek z úspěchu (Hanuš & Chytilová, 2009).

Na tomto principu je právě postavena Mezinárodní cena vévody z Edinburghu, kdy žák je neustále motivován k sebezdokonalování a tělesnému rozvoji (The Duke of Edinburgh's International Award Czech Republic, 2020a).

V neposlední řadě přináší zážitkové učení i sebepoznávání, rozvoj osobnosti, kreativity a spontánnosti. Žákům umožňuje získat znalosti a schopnosti na základě zkušenosti. Díky tomu si je rychleji zapamatuje. Sílu zážitku jednoduše nenahradíte (Hanuš & Chytilová, 2009).

Je nutné se zaměřit na budoucí generaci, která bude muset být připravena na budoucí výzvy a v souladu s tím musí umět dynamicky reagovat na změny prostředí a okolností.

LITERATURA

- Činčera, J. (2007). *Práce s hrou: pro profesionály*. Praha: Grada.
- Hanuš, R., & Chytilová, L. (2009). *Zážitkové pedagogické učení*. Praha: Grada.
- Jabczunová, Z. (2013). *Aplikovanie zážitkového učenia na 1. stupni základnej školy*. Prešov: MPC. Dostupné na: https://mpc-5.edu.sk/sites/default/files/projekty/vystup/4_ops_jabczunova_zuzana_aplikovanie_zazitkového_ucenia_na_1_stupni_zakladnej_skoly.pdf
- Jirásek, I. (2019). *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. Praha: Portál.
- O programu [Online]. (2020). O programu [Online]. Retrieved August 28, 2022, from The Duke of Edinburgh's International Award Česká republika website: <https://www.dofe.cz/o-programu>
- Orosová, R. (2020). *Zážitková pedagogika v pregraduálnej príprave*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- PrProm. (2022). *Kolbův cyklus učení* [Online]. Retrieved August 28, 2022, from PrProm website: <https://www.prpom.cz/hra-stan-se-hrdinou/cyklus/>
- Pro rodiče [Online]. (2020a). Pro rodiče [Online]. Retrieved August 28, 2022, from The Duke of Edinburgh's International Award Česká republika website: <https://www.dofe.cz/pro-rodice>
- Siegllová, D. (2019). *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada.
- Sokolová, L. (2010) *Didaktika psychologie*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského.
- Strouhal, M. (2016). *Učit se být učitelem: k vybraným problémům učitelského vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.
- Zelina, M. (2018). *Psychoedukácia. Aplikovaná pedagogická psychológia*. Dubnica nad Váhom: DTI.
- Zahatňanská, M., & Kušnírová, E. (2017). *Metódy podporujúce aktívne vyučovanie*. Prešov: Pedagogická univerzita v Prešove.
- Zelina, M. (1996). *Metódy a stratégie rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS.

Kontakt

PaedDr. Ludmila Rumanová: ludmila.rumanova@azet.sk

Mgr. Helena Zelníčková: helena.zelnickova@dti.sk

mjr. Mgr. Ing. David Vorel: david.vorel@dti.sk